

REWITALIZACJA

szansa i wyzwanie

program
rewitalizacji
polskich
miast

Realizacja zadań związanych z rewitalizacją niesie za sobą niezwykle ważną ideę i łączy wszystkich jej uczestników w jednym szczytnym celu – ożywienia społecznego i gospodarczego miast, gmin i dzielnic, poprawy komfortu życia społeczności lokalnych. Wyczekana ustawa o rewitalizacji, ogromne wsparcie projektów środkami unijnego finansowania, bogaty kapitał wiedzy zdobyty już w poprzednich latach przez samorządy, projektantów i firmy budowlane – wszystko to daje nadzieję na udane inwestycje w kolejnych latach, do 2022, a nawet 2035 r. Jakie szanse i wyzwania – dla społeczności lokalnych inwestorów, miast i gmin, firm budowlanych i projektantów – niosą za sobą realizowane i planowane projekty rewitalizacyjne, w jakich obszarach, m.in. w kontekście ustawy o rewitalizacji i zapewnionych przez województwa środków unijnego dofinansowania, a także w kontekście wypracowanych przez miasta programów rewitalizacyjnych? Kontynuujemy wypowiedzi reprezentantów i partnerów zainicjowanego przez miesięcznik „Builder” Ogólnopolskiego Programu Rewitalizacji Polskich Miast METAMORFOZY.

Marcin Krupa

Prezydent Miasta Katowice

O Katowicach przez lata mówiono, że to „miasto węgla i stali”. Dziś to już przeszłość. Jesteśmy nowoczesną stolicą dwumilionowej metropolii tętniącej energią mieszkańców. To dowodzi, że do problematyki rewitalizacji władze naszego miasta podchodziły zawsze systemowo. Postawiliśmy na rozbudowę sektora usług, w tym finansowych, ekologię i ciągłą poprawę wskaźników atrakcyjności dla mieszkańców. Ostatnie lata upłynęły pod znakiem przeobrażenia ca-

łej strefy śródmiejskiej. Katowice, pozbawione naturalnego rynku, stworzyły w tym miejscu atrakcyjną przestrzeń publiczną, będącą jednocześnie miejscem do wypoczynku, a także bazą kompleksu usługowo-biznesowego, wzorem – choć w odpowiedniej

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta stworzyliśmy w taki sposób, by był odzwierciedleniem innowacyjnego podejścia do rewitalizacji.

skali – londyńskiego City. W sąsiedztwie Spodka, na miejscu byłej kopalni, powstała Strefa Kultury, będąca pod względem charakteru i rozmachu unikatową inwestycją w skali europejskiej. Wchodzące w jej skład obiekty, tj. siedziba Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia z jedną z najlepszych sal koncertowych świata czy Międzynarodowe Centrum Kongresowe stały się magnesem dla wydarzeń o globalnym znaczeniu, takich jak np. Europejski Kongres Gospodarczy, Intel Extreme Masters. Równolegle prowadzona jest rewitalizacja dzielnic, którą realizujemy z udziałem środków unijnych i funduszy budżetu obywatelskiego. Na początku mojej kadencji podwoiłem jego pulę do 20 mln zł, dzięki czemu jest jednym z największych w Polsce. Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Katowice na lata 2016–2022 stworzyliśmy w taki sposób, by był odzwierciedleniem innowacyjnego podejścia do rewitalizacji. Naszym priorytetem są kwestie społeczne. Baza programu zawiera 95 projektów o szacunkowej wartości blisko 2 mld zł. Będziemy inwestować w nowe połączenia tramwajowe, centra przesiadkowe, transport rowerowy, obiekty sportowo-rekreacyjne, mieszkalnictwo, bezpieczeństwo i edukację czy ekologię. Patrząc na to, ile zdołaliśmy zmienić w Katowicach w ostatnich latach, taki cel uznajemy dziś za jak najbardziej realny.

Wojciech Saługa

Marszałek Województwa Śląskiego

Rewitalizacja kojarzy się z przywracaniem do życia zdegradowanych obszarów miejskich przez ich remont czy nadawanie im nowych funkcji. Na proces ten należy jednak patrzeć szerzej. Bardzo ważne jest nadanie rangi priorytetowej społecznemu wymiarowi rewitalizacji. To od niego należy wyjść podczas konstruowania projektu infrastrukturalnego. Wyraźnie zdefiniowane to zostało w ustawie o rewitalizacji z 9 października 2015 r., taki warunek postawiła również Komisja Europejska wobec bezzwrotnej pomocy udzielanej na projekty rewitalizacyjne.

Celem społecznej rewitalizacji mają być przede wszystkim poprawa jakości życia mieszkańców, ograniczenie procesów negatywnej selekcji społecznej i wykluczenia społecznego, a także rozwój usług publicznych oraz zachowanie dziedzictwa materialnego i duchowego. Nie uwzględniając tego aspektu, nie osiągniemy trwałych i skutecznych zmian w naszych miastach.

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 na wsparcie projektów stricte z obszaru rewitalizacji przewidziano ponad 260 mln euro, ale zapewne będą to większe nakłady z uwagi na szerokie podejście do zagadnienia rewitalizacji. By osiągnąć jak najlepsze

Podczas konstruowania projektu infrastrukturalnego należy wyjść od społecznego wymiaru rewitalizacji.

wyniki, wsparcie będziemy realizować przez instrument zintegrowanych i regionalnych inwestycji terytorialnych, których formuła lepiej dopasowuje się do potrzeb wynikających z lokalnych uwarunkowań.

Specjalnym programem wsparcia obszarów strategicznej interwencji objęto w naszym województwie Bytom i Radzionków. To obszar o najwyższym natężeniu problemów wynikających z przekształceń w górnictwie i przemyśle i dlatego tam skierowana została specjalna pula środków w wysokości 105 mln zł.

Inną niż dotacja formą finansowania projektów jest zwrotny instrument finansowy, tzw. JESSICA, w którego ramach mamy do dyspozycji 48 mln euro. Dzięki tym narzędziom finansowym w województwie mogą się rozwinąć istniejące oraz pojawić nowe instytucje, które na trwałe wpiszą się w struktury regionu, finansując przedsięwzięcia z zakresu rewitalizacji.

Rewitalizacja jest jednym z najpilniejszych wyzwań dla polskich samorządów. Według szacunków Instytutu Rozwoju Miast około 20% obszarów miejskich w Polsce – zamieszkiwanych łącznie przez niemal 2,5 mln obywateli – jest zdegradowanych.

Niezbędnym wsparciem całego procesu muszą być również inwestycje infrastrukturalne o różnej skali, bez których rewitalizacja nie byłaby kompleksowa – m.in. duże i trudne inwestycje w komunalne zasoby mieszkaniowe.

Andrzej Buła

Marszałek Województwa Opolskiego

Rewitalizacja jest jednym z priorytetów polityki rozwoju kraju, realizowanym na poziomie regionalnym. Wcześniej rewitalizacja była prowadzona niejako po omacku, gminy stosowały różne standardy działań, które z obecnej perspektywy postrzegane są w większości jako zwykły remont.

Obecnie rewitalizacja jest nastawiona przede wszystkim na sprawy ludzi i ich życia codziennego, dopiero w dalszej kolejności bierze się pod uwagę uwarunkowania techniczne, gospodarcze, środowiskowe i inne. Nie ma mowy o rewitalizacji na obszarach niezamieszkałych ani o remontach dróg, termomodernizacjach czy innych działaniach nastawionych wyłącznie na przestrzeń. Zgodnie z nowym podejściem każda gmina musi sprawdzić, na jakim terenie występują największe problemy, i wyznaczyć na nim tzw. obszar rewitalizacji.

W lutym 2016 r. samorząd województwa opolskiego rozpoczął działania rewitalizacyjne od ogłoszenia konkursu dotyczącego przygotowania lub aktualizacji programów rewitalizacji dla gmin miejskich i miejsko-wiejskich. Gminy mogły wnioskować o dotację w wysokości nie większej niż 300 tys. zł, by przeznaczyć ją na opracowanie lub aktualizację lokalnych (czy gminnych) planów rewitalizacji. W konkursie wzięło udział 25 gmin, wszystkie uzyskały dotację na opracowanie dokumentów rewitalizacyjnych dla swojego obszaru. Do końca tego roku planujemy przeprowadzenie weryfikacji i zatwierdzenie opracowanych programów rewitalizacji, co jest warunkiem utrzymania dotacji.

Natomiast na początku roku 2017 ogłosimy nabór wniosków o dofinansowanie w ramach działania 10.2 Inwestycje wynikające z Lokalnych Planów Rewitalizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014–2020. Do dyspozycji wnioskodawców będzie ponad 30 mln euro, które będą mogły być wydane na szeroko rozumianą rewitalizację obszarów miejskich.

Korzyści z prowadzonej rewitalizacji osiągnąć mają przede wszystkim mieszkańcy konkretnego obszaru, ponieważ to do nich kierowane mają być wszelkie działania rewitalizacyjne. Każda inwestycja ma uwzględniać wyprowadzenie obszaru i zamieszkujących go ludzi ze stanu kryzysowego. Na pewno realizowane będą przedsięwzięcia infrastrukturalne, które przyniosą korzyści gminom i inwestorom, ale też przełożą się na aktywizację społeczności lokalnych. Jednym słowem: nowo rozumiana rewitalizacja to lepsze życie w lepszej przestrzeni lokalnej.

Rewitalizacja to lepsze życie w lepszej przestrzeni lokalnej.

Miroslaw Poblocki

Prezydent Miasta Tczewa

Rewitalizacja pojmowana jako specyficzna polityka rozwoju lokalnego, przy obecnych założeniach ustawy o rewitalizacji, to dobre narzędzie odnowy klimatu

społecznego i przestrzeni miejskiej. Właściwe przygotowanie jej wdrażania może pozwolić na systematyczne diagnozowanie i realizowanie zadań służących mieszkańcom, zgodnie z ich potrzebami i oczekiwaniami, a także z uwzględnieniem ogólnych celów strategicznych rozwoju miasta. Faktualność tych przepisów daje miastom prawo wyboru co do ich zastosowania, niemniej jednak po raz pierwszy w okresie samorządności gminy uzyskały możliwość kreowania indywidualnego prawa lokalnego na rzecz wsparcia najtrudniejszych obszarów w mieście. Pomimo wcześniejszych doświadczeń obecnie podjęte w Tczewie działania przygotowawcze do stworzenia programu rewitalizacji to duży wysiłek kadrowy, organizacyjny i rzeczowo-finansowy. Znaczącą rolę w tym procesie odgrywa udział społeczności – zarówno mieszkańców, jak i organizacji pozarządowych oraz lokalnych przedsiębiorców. W czasach gdy debata publiczna nie ma jeszcze charakteru powszechności w samorządach, każde zainteresowanie czy zaangażowanie jest przyjmowane z uwagą. Prowadzone badania socjologiczne ukazują wiele prawdy o lokalnych problemach i mogą naprowadzić na właściwe celowe działania. W tego rodzaju kompleksowej pracy nie może umknąć specyfika miejsca i czasu, a wręcz można skierować siły na sprawy, które są istotne dla rozwoju miasta, wzmacniają jego potencjał i służą poprawie jakości życia.

Po raz pierwszy w okresie samorządności gminy uzyskały możliwość kreowania indywidualnego prawa lokalnego na rzecz wsparcia najtrudniejszych obszarów.

Aktualnie przygotowujemy równolegle projekt rewitalizacyjny adresowany do Regionalnego Programu Operacyjnego. Zaznaczyć on będzie wiele zadań dających szansę uzyskania wsparcia finansowego, według reguł programu. W perspektywie wieloletniego procesu rewitalizacji projekt może być elementem wzmacniającym podstawy i kierunki polityki rozwoju lokalnego.

Jacek Krupa

Marszałek Województwa Małopolskiego

W programach rewitalizacji widzimy szansę na to, by małopolskie gminy stały się jeszcze atrakcyjniejsze dla inwestorów i przede wszystkim przyjazne dla swoich mieszkańców. Mamy świadomość tego, że aby rewitalizacja była skuteczna i trwale pomogła wyjść zdegradowanemu obszarowi z kryzysu społecznego i gospodarczego, musi zostać przeprowadzona z głową. Dlatego w kwietniu br., przy wsparciu Ministerstwa Rozwoju, ogłosiliśmy konkurs, w którym gminy z całego

Rewitalizacja to wieloaspektowy proces, który niesie za sobą przede wszystkim ważne i potrzebne zmiany społeczne. I jest o co walczyć!

Zarezerwowaliśmy prawie 710 mln zł na ten cel.

województwa mogły się ubiegać o dotacje na przygotowanie bądź aktualizację programów rewitalizacji. Aż 6,3 mln zł trafi do 122 gmin właśnie na ten cel. Dlaczego przygotowanie tych programów jest tak ważne? Chociażby dlatego, że stanowią one furtkę do ubiegania się o wsparcie finansowe na zadania z zakresu rewitalizacji przestrzeni regionalnej. A jest o co walczyć! W Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Małopolskiego 2014–2020 zarezerwowaliśmy prawie 710 mln zł na ten cel. Pieniądze zostaną podzielone na projekty z zakresu rewitalizacji miast, odnowy obszarów wiejskich, funduszu rewitalizacji i odnowy Małopolski i rewitalizacji terenów przemysłowych.

dr Jan Golba

Burmistrz Muszyny

Rewitalizacja niesie za sobą wiele korzyści i szans na poprawę jakości życia mieszkańców, a także na uatrakcyjnienie przestrzeni publicznej przeznaczonej głównie dla turystów i kuracjuszy. Doskonałym tego przykładem jest dzielnica uzdrowska Muszyny Zapopradzie, która po II wojnie światowej pozostawała w stagnacji przez wiele lat. Dzięki prowadzonej od kilku lat systematycznej rewitalizacji tego obszaru dzielnica przeżywa swój renesans, a nowo powstałe atrakcje przyciągają do uzdrowiska setki tysięcy turystów.

To właśnie dzięki rewitalizacji możemy się poszczycić wspaniałymi ogrodami sensorycznymi, ogrodami magicznymi, Centrum Rekreacji Wodnej, lodowiskiem, skateparkiem czy promenadą spacerową wzdłuż Popradu.

Ogólnodostępna infrastruktura turystyczna stwarza także możliwości i zachęca przedsiębiorcze osoby do prowadzenia biznesu w atrakcyjnej lokalizacji. Współpraca na linii samorząd–przedsiębiorcy przez partnerstwo publiczno-prywatne nie jest nam obca, ponieważ nasze długofalowe plany przewidują stworzenie optymalnych warunków do trwałego rozwoju społecznego i gospodarczego opartego na funkcji ośrodka usług uzdrowskich, leczniczych i turystycznych.

Miasto i Gmina Uzdrawiskowa Muszyna jest ważnym ośrodkiem wypoczynkowym w Małopolsce, z szeroko rozwiniętymi usługami uzdrowskimi. Gmina skutecznie wykorzystuje własne zasoby oraz bogate tradycje do formułowania oryginalnej oferty kulturalno-turystyczno-rekreacyjnej, ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego. Nie jest tajemnicą, że to, co udało nam się zrobić do tej pory, było możliwe dzięki dźwigni finansowej z pozyskiwanych licznych funduszy unijnych. Naszym atutem jest wielopłaszczyznowa współpraca międzyurzędowa, głównie polsko-słowacka, stwarzająca możliwość realizowania interesujących projektów prospołecznych.

Olgiard Geblewicz

Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego

Zaniedbane i często niebezpieczne – o takich miejscach mówi się źle albo się o nich milczy. W dużych miastach mogą to być większe części dzielnic, w mniejszych miejscowościach poszczególne ulice, a na terenach wiejskich choćby popegeerowskie osiedla. Wszędzie tam mieszkają ludzie, którym można i trzeba pomóc. Jednym z najlepszych na to sposobów jest właśnie rewitalizacja. W Europie Zachodniej i Stanach Zjednoczonych działania rewitalizacyjne prowadzone są od co najmniej pół wieku. W Polsce – mimo że sporo działań w tej kwestii podjęto – wciąż jeszcze uczymy się tego, jak skutecznie przywracać do życia obszary zdegradowane społecznie, gospodarczo i infrastrukturalnie.

Rewitalizacja jest dziś czymś znacznie więcej niż remontem, modernizacją czy renowacją. To złożony, wymagający długiego czasu proces przywracania miejscom zaniedbanym i zdegradowanym życia społecznego, kulturalnego oraz gospodarczego. W rewitalizacji nie chodzi tylko o malowanie fasad czy stawianie kwietników. To obecnie wiele działań, dzięki którym obszary przestają być enklawami biedy, przestępczości czy bezrobocia, a stają się przestrzenią odzyskaną – dla i przez mieszkańców.

Ustawa o rewitalizacji wprowadza formalno-prawne ramy dla przygotowywania i realizowania kompleksowych programów rewitalizacji. Daje samorządom, na których spoczywa największa odpowiedzialność za działania rewitalizacyjne, nowe narzędzia i możliwości. Podstawowym instrumentem, w myśl ustawy, są gminne programy rewitalizacji. To one powinny być z jednej

Wciąż jeszcze uczymy się tego, jak skutecznie przywracać do życia obszary zdegradowane społecznie, gospodarczo i infrastrukturalnie.

strony dokumentami ukazującymi aktualny stan i problemy zdegradowanych obszarów, z drugiej zaś – strategiami pokazującymi kierunek ich przekształcania, stawiającymi konkretne cele i proponującymi szczegółowe rozwiązania oraz dopasowane do nich narzędzia. Dziś – co ważne i co nowe – opierać je można na miejscowym planie rewitalizacji jako koncepcji urbanistycznego rozwoju danego obszaru, na specjalnych strefach rewitalizacji, a przede wszystkim na czynniku ludzkim, bo to na zasadę partycypacji społecznej kładzie się spory nacisk.

Rewitalizacja jest jednym z najpilniejszych wyzwań dla polskich samorządów. Według szacunków Instytutu Rozwoju Miast około 20% obszarów miejskich w Polsce – zamieszkiwanych łącznie przez niemal 2,5 mln obywateli – jest zdegradowanych. Z kolei na terenach wiejskich ciągle dużym wyzwaniem są przestrzenie popegeerowskie, enklawy biedy, bezrobocia, wykluczenia społecznego, edukacyjnego i ekonomicznego. Oznacza to, że w praktyce w każdej polskiej gminie – zarówno w dużych aglomeracjach, jak i mniejszych miejscowościach czy na wsi – znajdują się obszary koncentrujące negatywne zjawiska społeczne, gospodarcze czy infrastrukturalne. Takie miejsca są także w województwie zachodniopomorskim, dlatego skorzystamy z możliwości wsparcia funduszami unijnymi inicjatyw rewitalizacyjnych. Zatrzymanie degradacji i uruchomienie pozytywnych przemian na trudnych terenach wymaga od lokalnych samorządów przemyślnych działań, współpracy z mieszkańcami oraz pozyskania finansowania. Na to ostatnie gminy z Pomorza Zachodniego mogą liczyć w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2014–2020.

Stawomir Sosnowski

Marszałek Województwa Lubelskiego

W świetle ustawy o rewitalizacji, Wytycznych Ministerstwa Rozwoju w tym zakresie i zgodnie z zapisami Polityki Spójności UE rewitalizacja nie ogranicza się do remontów czy modernizacji zabudowy i przestrzeni publicznych z udziałem środków unijnych. Jej zadaniem jest przede wszystkim rozwiązanie problemów społecznych. Staje się więc procesem generującym zmiany w znacznie szerszym zakresie, przy udziale wielu podmiotów, także prywatnych. W szczególności sposób angażuje mieszkańców i innych użytkowników obszaru rewitalizacji, motywując ich do inwestowania na własny użytek. Gminy coraz lepiej rozumieją takie podejście, a niektóre z nich już teraz widzą swoją główną rolę we wspomaganiu inwestorów prywatnych i partnerów społecznych.

W RPO Województwa Lubelskiego na rewitalizację zdegradowanych części miast i wsi zarezerwowaliśmy ponad 100 mln euro. Kolejne 180 mln euro przewidzieliśmy na dodatkowe wsparcie społeczne związane z rewitalizacją.

Takie podejście zasadniczo zmienia charakter działań budowlanych. Zapewne mniej będzie dużych inwestycji, a zamiast nich pojawi się więcej mniejszych przedsięwzięć modernizacyjnych. Poprawią one jakość lub zmienią funkcje istniejącej zabudowy oraz jej standardy użytkowe. Mając na uwadze problemy społeczne, a zwłaszcza bezrobocie, widzę zasadność rozwoju podmiotów ekonomii społecznej, umożliwiających osiągnięcie celów społecznych „przy okazji” bardzo potrzebnej działalności budowlanej. Takie rozdrobnienie i jednocześnie zagęszczenie inwestycji w obszarach rewitalizacji znacznie ułatwi osiągnięcie widocznych zmian, zapewniając poprawę skoncentrowaną w obszarze rewitalizacji. Co ważne, znaczna część tych drobnych prac mieściłaby się zapewne w granicach możliwości finansowych mieszkańców, z niedużym udziałem wsparcia publicznego. W wielu wypadkach wystarczającym wsparciem publicznym może się okazać opracowanie niezbędnej dokumentacji w połączeniu z doradztwem inwestycyjnym w zakresie procedur formalnych i prac specjalistycznych. To właśnie jest główna szansa na zwielokrotnienie wartości prac budowlanych.

Dla Lubelszczyzny tak pojmowana rewitalizacja to szansa na uruchomienie dotychczas uspiętego potencjału, drzemącego w miastach, miasteczkach i wsiach, w ludziach w różnym wieku. Pozwoli im rozwiązać dotkliwe problemy życiowe, a miejsce, w którym żyją, uczynić przyjaznym. Pozwoli także realizować potrzeby i aspiracje bez porzucania małej ojczyzny i zrywania więzi sąsiedzkich i rodzinnych. Ten potencjał oceniam równie wysoko jak nadzieje pokładane w rozwoju nowych technologii. Dostrzeżenie możliwości tam, gdzie ich dotychczas nie widziano, jest także formą innowacji i wymaga kreatywności.

